

Секція: Гроші, фінанси, інвестиції: державний та приватний сектор економічного  
росту

*Циганенко О. В.*

*аспірант кафедри управління*

*СумДУ, м. Суми, Україна*

## **МЕХАНІЗМИ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІО-ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ МІСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ**

Забезпечення успішного соціо-еколого-економічного розвитку міських територій потребує комплексних дій з оцінювання стану їх розвитку, визначення шляхів залучення необхідних ресурсів, розроблення заходів зі збереження та модернізації наявного потенціалу. Однак на сьогоднішній день питання забезпечення фінансовими ресурсами місцевого самоврядування залишається одним з найгостріших.

З огляду на це особливої актуальності набуває визначення механізмів фінансового забезпечення міських територій, що створить основу для розробки ефективних механізмів управління їх розвитком з використанням фінансових інструментів.

Виконання функцій і завдань, покладених законодавством на місцеве самоврядування, безпосередньо залежить від обсягів фінансових ресурсів, які перебувають в їхньому розпорядженні. На обсяги фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування впливає багато чинників, головні серед яких такі:

- розподіл повноважень між органами державної влади і місцевим самоврядуванням;
- розподіл дохідних джерел державного і місцевих бюджетів, проведений відповідно до наданих владних повноважень і функцій;
- організація міжбюджетних відносин і порядок надання трансфертів місцевим бюджетам;
- стан фінансового ринку країни та реальні можливості органів місцевого самоврядування у сфері використання запозичених (кредитів) і залучених коштів (місцевих позик);
- склад і фінансовий стан підприємств та інших суб'єктів господарювання, які належать до місцевого господарства;
- конкретні зусилля органів місцевого самоврядування, спрямовані на забезпечення соціо-еколого-економічного розвитку територій, пошук альтернативних джерел доходів.

Поряд з державними та регіональними цільовими програмами соціально-економічного розвитку, міські цільові програми найбільшою мірою забезпечують надходження коштів для фінансування потреб економічного розвитку відповідної території. Саме через міські цільові програми здійснюються бюджетні інвестиції в розвиток місцевої інфраструктури, надається компенсація частини відсотків за банківськими кредитами місцевих підприємств,

фінансуються фонди сприяння розвитку підприємництва. Вадами української практики застосування міських цільових програм є їх негнучкість та інертність, адже зміна або коригування таких програм потребує внесення змін до бюджету територіальної громади, що, як правило, є складним та довготривалим процесом.

Угоди щодо територіального розвитку, якими передбачено фінансування потреб територій спільно з центральними органами влади, укладено між Кабінетом Міністрів України та обласними радами відповідно до закону «Про стимулювання розвитку регіонів». Втім, на практиці такі угоди не виявили себе як повноцінні механізми фінансування сталого територіального розвитку, оскільки визначені в них заходи часто не відповідають реальним потребам територій. Угоди здебільшого дублюють стратегії соціально-економічного розвитку територій, що містять безліч пріоритетів, Але не мають індикаторів успішності та критеріїв контролю за виконанням завдань, і не передбачають механізмів відповідальності за порушення зобов'язань.

Міжмуніципальне співробітництво в Україні лишається досить слаборозвиненим сегментом діяльності органів місцевого самоврядування. Недостатня спроможність міст забезпечити таке співробітництво необхідними ресурсами зумовлює його переважно декларативний характер. Співробітництву органів місцевого самоврядування перешкоджають брак досвіду та відсутність бачення чітких цілей, пріоритетів та форм співпраці. Попри це, існують і поодинокі приклади успішної співпраці між міськими радами, зокрема діяльність Асоціації енергоефективних міст, яка була заснована за ініціативи міст Кам'янця-Подільського (Хмельницька область), Львова, Славутича (Київська область), Бердянська (Запорізька область) та Долини (Івано-Франківська область).

Публічно-приватне партнерство, як важливий механізм фінансування територіального розвитку, попри значний потенціал та широке використання у міжнародній практиці, не набув поширення в Україні. Частково це може бути пов'язано з відсутністю достатньої нормативно-правової деталізації процедур та правил, пов'язаних з укладенням та виконанням договорів у межах публічно-приватного партнерства. Іншою перешкодою у поширенні практики публічно-приватного партнерства в Україні є низький рівень довіри приватних інвесторів до місцевих органів влади, зумовлений значною кількістю неуспішних спільних проектів.

Механізм облігаційних позик, попри складність та тривалість підготовчих процедур, набув поширення серед міст України. Привабливість цього механізму пов'язана з можливістю залучення коштів без застави, а при виході на зовнішні ринки – ще і за меншою відсотковою ставкою. Водночас, до використання цього механізму як джерела фінансування територіального розвитку існує низка обмежень. Бюджетний кодекс жорстко обмежує

загальний обсяг місцевого та гарантованого боргу органів місцевого самоврядування: до 200% (для Києва — до 400%) середньорічного індикативного прогнозного обсягу надходжень до бюджету розвитку. До того ж, місцеві зовнішні запозичення можуть здійснювати лише міські ради міст з чисельністю населення понад 300 тис. жителів. Випуск облігацій стає економічно доцільним лише тоді, якщо йдеться про досить велику суму позики, бо витрати на всі підготовчі процедури можуть сягати кількох мільйонів гривень. Крім того, місто мусить мати певний запас коштів для обслуговування облігацій навіть у разі неповного виконання плану надходжень до бюджету.

Отже, місцеві облігаційні позики можуть бути ефективним механізмом фінансування територіального розвитку в Україні, але зараз його застосування доступне лише невеликій частці потенційних емітентів. Український досвід включає як позитивні приклади випуску та розміщення муніципальних облігацій, як-то Києвом чи Дніпропетровськом, так і негативні, як у Луцьку чи Одесі.

Найбільша частка безоблігаційних позик українських міст припадає на кредити міжнародних фінансових організацій. За централізації бюджетних ресурсів та обмеженого набору дієвих механізмів фінансування територіального розвитку, саме завдяки міжнародному кредитуванню можна забезпечувати модернізацію та розвиток місцевої інфраструктури. Основними перевагами цього виду кредитування, у порівнянні з кредитами комерційних банків, є низька відсоткова ставка, високі обсяги та тривалий термін кредитування, а також можливість одержання додаткових грантових коштів.

Успішним прикладом використання цього механізму є діяльність Програми муніципального кредитування реформування систем теплозабезпечення в містах України Європейського банку реконструкції та розвитку. В рамках цієї програми було надано кредити та грантові кошти на реалізацію проектів у Запоріжжі та Львові, в майбутньому планується профінансувати проекти у Тернополі, Житомирі, Луцьку, Севастополі. Аналогічна позикова програма щодо реконструкції систем водопостачання успішно реалізується Світовим банком в Одесі, Калуші (Івано-Франківська область), Кременчузі (Полтавська область) та інших містах.

Таким чином, чинне українське законодавство та діяльність органів місцевого самоврядування охоплюють переважну більшість основних механізмів фінансування сталого розвитку, що застосовуються містами світу. Втім, в українській практиці їх застосування зазвичай є непорядкованим та безсистемним. Замість взаємодоповнення та забезпечення кумулятивного ефекту для сталого розвитку території, застосування різних механізмів фінансування часто нівелює результати дії один одного. Більшість українських міст визначає пріоритетом залучення інвестицій до муніципальної економіки, проте наразі не має

спроможності системно планувати і втілювати політику, спрямовану на поліпшення інвестиційного клімату, формування необхідних умов та застосування належних механізмів для залучення коштів з усіх можливих джерел на потреби територіального розвитку.

#### **Список літератури:**

1. Русін В. М. Фінансове забезпечення органів місцевого самоврядування: теоретичні основи та вітчизняна практика [Електрон. ресурс] / В. М. Русін. – Режим доступу : [http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc\\_gum/aprer/2008\\_4\\_2/65.pdf](http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_gum/aprer/2008_4_2/65.pdf).

2. Стрижеус Л. В. Фінансове забезпечення регіонального розвитку [Електрон. ресурс] / Л. В. Стрижеус. – Режим доступу : [http://www.nbu.gov.ua/portal/soc\\_gum/en\\_oif/2008\\_5\\_2/zbirnuk\\_O\\_FN\\_5\\_%D0%A7\\_2\\_238.pdf](http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/en_oif/2008_5_2/zbirnuk_O_FN_5_%D0%A7_2_238.pdf).

**Циганенко, О.В. Механізми фінансування соціо-еколого-економічного розвитку міських територій [Текст] / О.В. Циганенко // Економічний ріст в умовах державно-приватного партнерства: матеріали III-ої Міжнародної науково-практичної конференції (15-16 березня 2013 р., м. Дніпропетровськ). - Дніпропетровськ: ВД "Гельветика", 2013. - С. 101-103.**